

Statistische Trends

Leerkrachten in het basisonderwijs

Tanja Traag

Juni 2018

Inhoud

1. Inleiding 3

2. Resultaten 4

3. Conclusie 12

Literatuur 13

Technische toelichting 14

Er stonden in 2017 in Nederland 154 duizend leraren voor de klas in het basisonderwijs. Dit zijn vooral vrouwen. Van de mannen die voor de klas staan, is een groot deel ouder dan 55 jaar. Daarnaast ligt het aandeel leerkrachten met een migratieachtergrond lager dan in de bevolking. Veel leerkrachten ervaren een grote werkdruk en het ziekteverzuim ligt hoger dan gemiddeld. Vooral de wat oudere leerkrachten verdienen bovendien per uur minder dan werknemers met dezelfde leeftijd en onderwijsniveau buiten het onderwijs. Toch wisselen er niet veel van beroep. De aanwas van potentiële nieuwe leerkrachten vanuit de pabo-opleiding daalde lange tijd, maar nam de afgelopen twee jaar iets toe. Ook hier blijft het aandeel met een migratieachtergrond achter en is er minder doorstroom naar de pabo vanuit het mbo.

1. Inleiding

De afgelopen jaren is er sprake van aanhoudende onvrede onder leerkrachten in het basisonderwijs. Minder werkdruk, meer loon en meer collega's zijn veelgehoorde eisen (Adriaens, Van Grinsven, van der Woud en Westerik, 2016; Pijpker en Huyger, 2017; Smulders en Houtman, 2014; Wolbers, 2014). Onder meer die punten, meer salaris en minder werkdruk zijn factoren van onvrede die door leerkrachten in het basisonderwijs worden genoemd en aanleidingen waren tot acties en werkonderbrekingen in 2017 (CBS, 2018).

Daarnaast is er sprake van vergrijzing onder leerkrachten en dreigt mogelijk een lerarentekort wanneer deze uitstroom onvoldoende gecompenseerd wordt door instroom van nieuwe leerkrachten. Maar leidt die ogenschijnlijke toekomstige baan zekerheid in het onderwijs tot een groeiende populariteit van het lerarenvak? De afgelopen jaren hebben zorgen over het kennisniveau op het gebied van taal en rekenen ertoe geleid dat strengere selectie-eisen werden ingevoerd voor nieuwe studenten, wat ertoe leidde dat minder eerstejaars studenten zich aanmeldden (Van der Ploeg en Cörvers, 2018; Vissers, 2018). Zorgen over de onderwijskwaliteit zijn er niet alleen wat betreft de instromende pabo-studenten, maar ook over het toenemende aantal vrouwen dat als leerkracht werkt in het onderwijs (Dirks, 2017; Wolbers, 2014).

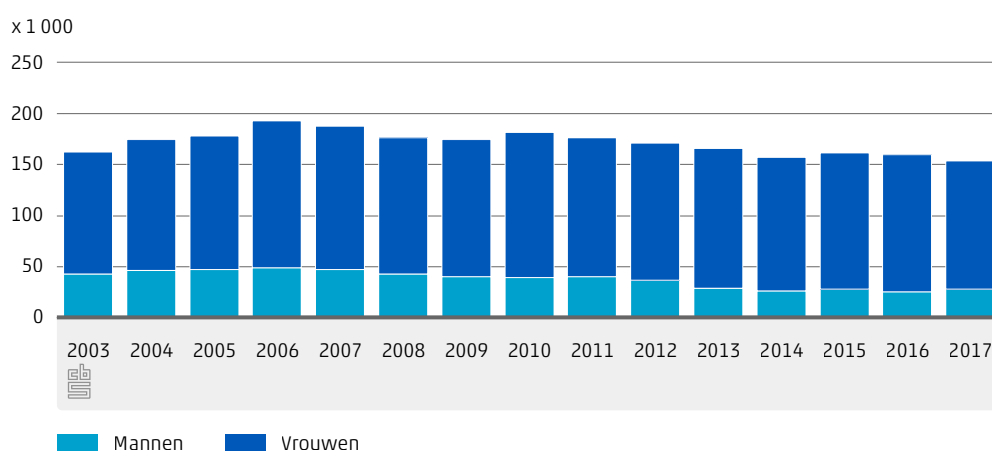
Dit artikel geeft een overzicht van een aantal relevante ontwikkelingen in het basisonderwijs. Hoe is de samenstelling van de leerkrachten naar leeftijd, geslacht en migratieachtergrond de afgelopen jaren veranderd? Hoe groot is de uitstroom van degenen die werkzaam zijn als basisschoolleraar? Hoe groot is de werkdruk onder leraren en hoe verhoudt die zich tot de werkdruk onder andere werknemers? Is er sprake van een toename in het ziekteverzuim onder leerkrachten? Hoe groot zijn de loonverschillen tussen het basisonderwijs en andere sectoren? Ook wordt gekeken naar de leerkrachten van de toekomst. Hoe heeft het aantal eerstejaars studenten aan de lerarenopleidingen zich in de afgelopen jaren ontwikkeld? En leidde dat tot verschuivingen van de samenstelling van de aankomende leerkrachten als het gaat om geslacht en migratieachtergrond?

2. Resultaten

Weinig mannen voor de klas

Het aantal personen dat werkzaam is als leerkracht in het basisonderwijs nam tot 2006 toe, tot 193 duizend. Die ontwikkeling ging samen met een groeiend aantal leerlingen. Sinds 2007 neemt het aantal basisschoolleerlingen af en parallel daaraan daalde ook het aantal leerkrachten in het basisonderwijs. In 2017 ging het om 154 duizend juffen en meesters. Het merendeel van hen is vrouw. Hun aandeel is de afgelopen jaren steeds verder toegenomen tot ruim 8 op de 10 in 2017. Hiermee is in het basisonderwijs het aandeel vrouwen veruit het hoogst van alle beroepsgroepen in het onderwijs.

2.1 Leerkrachten basisonderwijs

Bron: CBS, EBB

Door een herontwerp van het onderzoek is er een breuk tussen de cijfers van 2012 en 2013.

Leerkrachten in het basisonderwijs

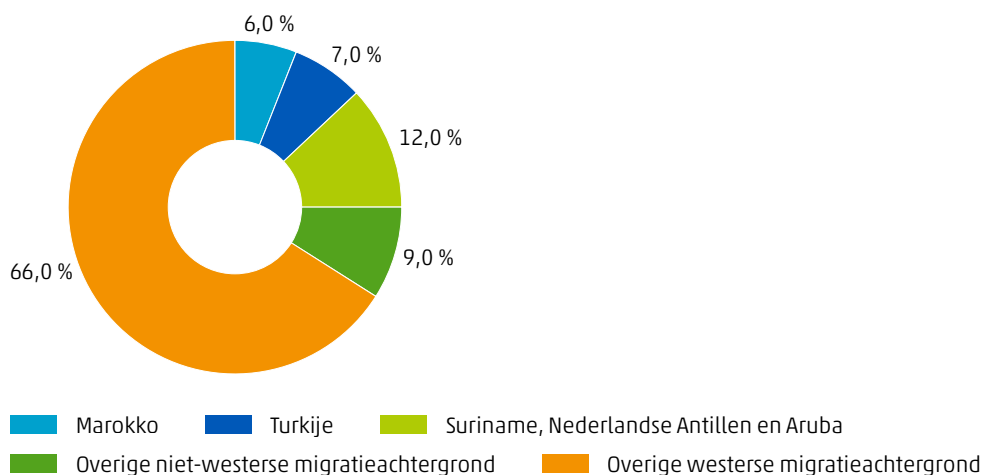
Onder de beroepsgroep "Leerkrachten in het basisonderwijs" in dit artikel vallen naast de leerkrachten ook: kleuterleid(st)ers, remedial teachers, onderwijsassistenten, leerkrachten in het speciaal basis- en voortgezet onderwijs, leerkrachten in het praktijkonderwijs en leerkrachten in het leerwegondersteunende onderwijs. Op basis van registergegevens afkomstig van DUO kunnen aantallen leerkrachten in uitsluitend het basisonderwijs worden onderscheiden van de overige groepen. Het aandeel vrouwen ligt voor die groep nog iets hoger (Fernandez Beiro en Ramaekers, 2016). In dit artikel is gekeken naar gegevens over werkzame personen in de beroepsgroep leerkrachten in het basisonderwijs op basis van de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Vanwege een methodeverandering zijn de EBB-cijfers over het aantal leerkrachten in het basisonderwijs tot en met 2012 en vanaf 2013 en later onderling niet goed vergelijkbaar. Deze cijfers zijn dus niet zonder meer geschikt om uitspraken te doen over ontwikkelingen in de omvang van deze groep. De Enquête Beroepsbevolking

biedt echter de mogelijkheid om dieper in te gaan op de samenstelling van deze beroepsgroep naar leeftijd, geslacht en herkomstgroepering en bevat belangrijke informatie over de arbeidsmarktpositie en het wisselen van baan. Daarom is in dit artikel gekozen voor de EBB als bron.

1 op de 10 heeft een migratieachtergrond

In de afgelopen vijftien jaar was het aandeel leerkrachten in het basisonderwijs met een migratieachtergrond stabiel. Ongeveer 1 op de 10 leerkrachten had een migratieachtergrond en dat is lager dan het aandeel personen met een migratieachtergrond in de Nederlandse bevolking. Daarmee zijn mensen met een migratieachtergrond verreweg in de minderheid binnen het basisonderwijs. Van alle personen met een migratieachtergrond die in de periode 2015–2017 werkzaam waren als leraar in het basisonderwijs, had rond de 6 à 7 procent een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Ongeveer 12 procent van de leerkrachten had een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Het overgrote deel van de leerkrachten met een migratieachtergrond had een westerse achtergrond. Het gaat dan onder andere om mensen die (zelf dan wel hun ouders) afkomstig zijn uit Indonesië, België en Duitsland.

2.2 Herkomst van personen onder basisschoolleerkrachten met een migratieachtergrond, 2015/2017

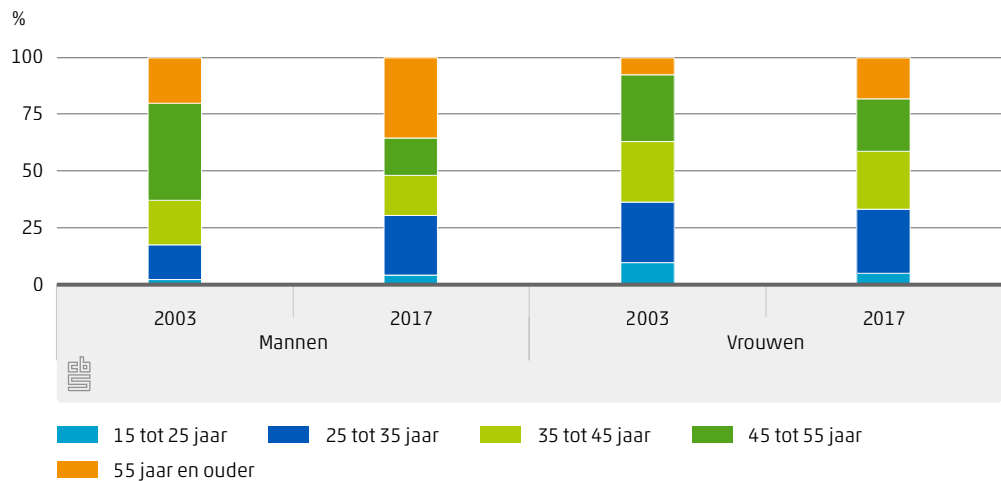

Bron: CBS, EBB

Ruim een derde van de meesters 55 jaar of ouder

Naast een toenemende feminisering van basisschoolleerkrachten is er ook sprake van vergrijzing. Het aandeel leerkrachten van 55 jaar en ouder, is in de afgelopen vijftien jaar verdubbeld tot rond de 20 procent. Het percentage leerkrachten van 45 tot 55 jaar nam in die periode af, terwijl het aandeel leerkrachten in de overige leeftijdsgroepen stabiel bleef. Vooral onder mannelijke leerkrachten is het aandeel dat 55 jaar of ouder is hoog, 35 procent in 2017. Onder vrouwen ging het om 18 procent. De aanwas van jonge leerkrachten, onder de 25, laat een daling zien tot minder dan 5 procent van het huidige lerarenkorps.

2.3 Leeftijdsverdeling leerkrachten basisonderwijs

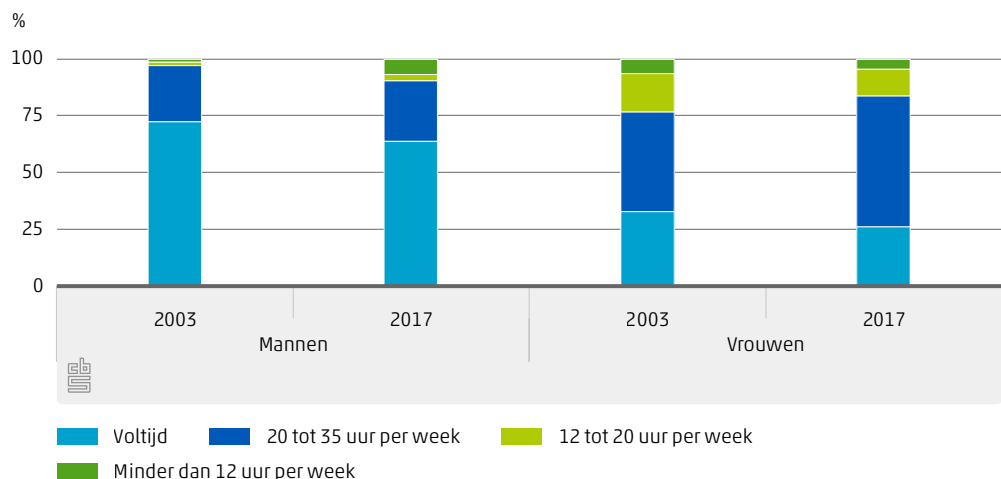

Bron: CBS, EBB

Steeds vaker vrouwelijke leerkrachten met grote deeltijdbanen

Het aandeel leerkrachten met een voltijd werkweek is tussen 2003 en 2017 afgenomen van ongeveer 4 op de 10 naar ongeveer 3 op de 10. Tegelijkertijd is het aandeel leerkrachten met een grote deeltijdbaan (20 tot 35 uur per week) toegenomen, terwijl het aandeel met kleinere deeltijdbanen vrijwel stabiel bleef. De groei van het aandeel grote deeltijdbanen komt door het toenemend aantal vrouwen met zo'n contract. Die groep is sinds 2003 gegroeid van ongeveer 44 procent naar ongeveer 57 procent van alle vrouwelijke leerkrachten in het basisonderwijs in 2017. Onder mannen is het aandeel met een grote deeltijdbaan stabiel gebleven. Het merendeel van de mannen in het basisonderwijs werkt nog steeds voltijd (64 procent).

2.4 Arbeidsduur leerkrachten basisonderwijs

Bron: CBS, EBB

Relatief lage verdiensten

Leraren in het basisonderwijs verdienen in 2015 een gemiddeld bruto-uurloon van 26 euro. Door SEO Economisch Onderzoek (Van der Werff, Biesenbeek en Heyma, 2017) is berekend dat leraren in het basisonderwijs daarmee 14 procent minder verdienen dan werknemers met dezelfde leeftijd, hetzelfde onderwijsniveau en hetzelfde aantal werkuren buiten het onderwijs. Maar die verschillen zijn niet voor alle leerkrachten even groot. Eén van de grootste verschillen blijkt te gelden voor mannelijke leerkrachten met een voltijd dienstverband, en dan met name leraren van 50 jaar en ouder. Bij die groep bedraagt het loonverschil ongeveer 35 procent. Ook mannelijke leerkrachten met een deeltijdcontract verdienen minder dan vergelijkbare werknemers buiten het onderwijs. Het loonverschil bedroeg voor die groep ongeveer 20 procent, wat overeen komt met ongeveer 7 euro per uur.

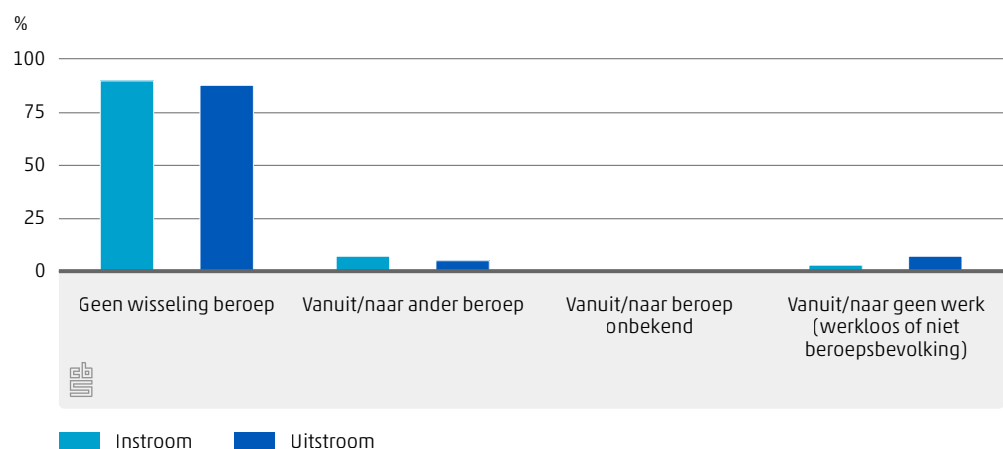
Vrouwelijke leerkrachten met een voltijd dienstverband verdienen eveneens minder dan vrouwelijke werknemers met vergelijkbare kenmerken in andere sectoren. Dit verschil is echter met name voor oudere vrouwen relatief hoog (26 procent). Voor degenen onder de 35 jaar is het loonverschil ten opzichte van andere vrouwelijke werknemers met een voltijd aanstelling veel kleiner; ongeveer 1 euro bruto per uur (3 procent). Voor vrouwelijke werknemers met een deeltijd dienstverband is het gemiddelde bruto-uurloon vergelijkbaar met dat van andere werknemers buiten het onderwijs.

Merendeel van de baanwisselaars blijft in onderwijs

Jaarlijks kiest een aantal basisschoolleraars ervoor een ander beroep uit te gaan oefenen en wisselt een andere groep werkenden juist een ander beroep in voor dat van leerkracht-basisonderwijs. De omvang van beide groepen is in de periode 2014–2017 ongeveer gelijk.

Ongeveer 6 procent stroomt uit het beroep van leraar vanwege pensioen, ziekte of arbeidsongeschiktheid. Een ongeveer even grote groep wisselt van beroep. Ze blijven veelal wel werkzaam als leerkracht of in aanverwante beroepen, zoals docent in het voortgezet onderwijs of als onderwijsassistent. Bij uitstroom naar beroepen buiten het onderwijsveld gaat het bijvoorbeeld om een baan in de zorg, de detailhandel of als secretariaal medewerker.

2.5 In- en uitstroom (jaar op jaar) tussen beroep leerkracht basisschool en ander beroep, 2014/2017

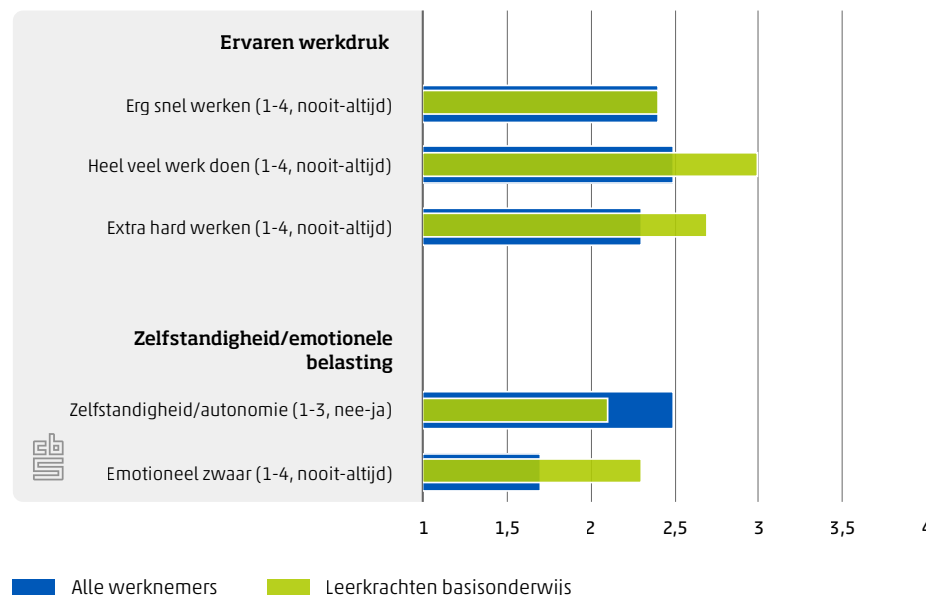
Bron: CBS, EBB

In de top 10 van beroepen van waaruit mensen instromen naar het lerarenvak staat wederom het onderwijsveld zelf, zoals docenten voortgezet onderwijs en onderwijskundigen. Ook kassamedewerkers, verkopers en mensen die werken in de horeca komen voor in die top 10.

Hoge ervaren werkdruk in het onderwijs

De toenemende werkdruk onder leraren, in het bijzonder in het basisonderwijs, staat al jaren ter discussie. Uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden die wordt uitgevoerd door CBS en TNO blijkt dat van de meest voorkomende beroepsgroepen in Nederland basisschoolleraren samen met koks, artsen, managers en juristen bovenaan de lijst staan van werknemers met de hoogste werkdruk. Dat betekent hier dat mensen vinden dat ze erg snel, heel veel of extra hard moeten werken. Leerkrachten in het basisonderwijs geven vaker dan gemiddeld aan dat ze heel veel en extra hard moeten werken. Op die aspecten scoren zij het hoogst van alle beroepsgroepen in Nederland.

2.6 Ervaren werkdruk en zelfstandigheid/emotionele belasting van de baan, 2017

Bron: CBS, TNO (NEA)

Naast de hoge werkdruk ervaren leerkrachten in het basisonderwijs meer dan gemiddeld hun werk als emotioneel zwaar. De emotionele zwaarte is uit te drukken in emotioneel moeilijke werksituaties, emotioneel zwaar werk en emotionele betrokkenheid bij het werk. Samen met werknemers in de zorg ligt de emotionele zwaarte hier het hoogst van alle veelvoorkomende beroepen. Bij leerkrachten in het basisonderwijs speelt vooral de emotionele betrokkenheid bij het werk een rol, terwijl het in de zorg het vooral de moeilijke werksituaties en het emotioneel zware werk zijn.

Een hoge werkdruk gecombineerd met weinig ervaren zelfstandigheid in het werk kan leiden tot psychische vermoeidheid (burn-outklachten) (Bierings & Mol, 2012). Zelfstandigheid in het werk uit zich in de mogelijkheid om zelf beslissingen te nemen en oplossingen te bedenken, eigen werktijden bepalen en bijvoorbeeld het eigen werktempo bepalen. Leraren in het basisonderwijs geven veel minder vaak dan de gemiddelde

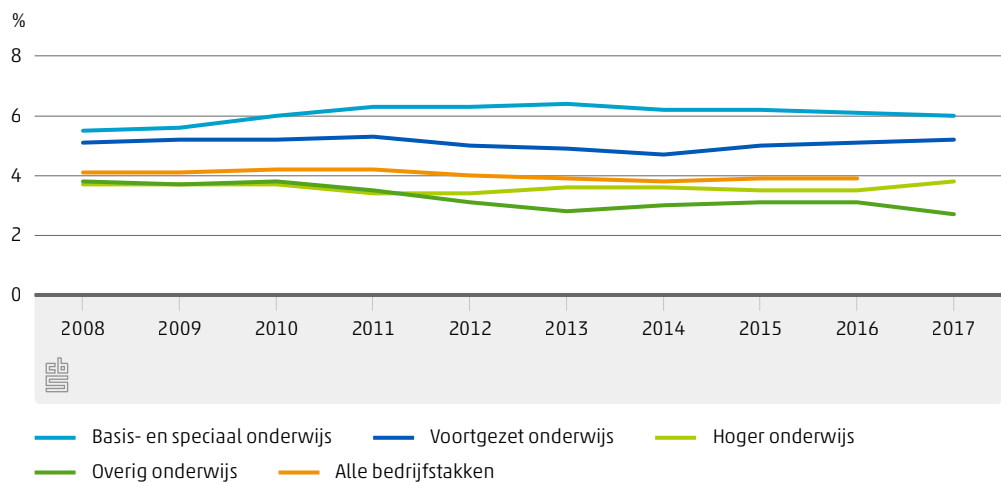

werknemer aan dat zij het gevoel hebben autonomie te hebben in hun werk. Daarbij speelt vooral een rol dat leerkrachten minder flexibel zijn in het opnemen van verlof. Op het punt van bijvoorbeeld zelf oplossingen kunnen bedenken geven leerkrachten in het basisonderwijs juist vaker dan gemiddeld aan dat ze die mogelijkheid hebben. In zijn algemeenheid scoren leerkrachten in het basisonderwijs desondanks lager dan gemiddeld als het gaat om ervaren autonomie.

Hoog ziekteverzuim in het basisonderwijs

Het ziekteverzuim onder leerkrachten in het basisonderwijs ligt fors hoger dan gemiddeld over alle bedrijfstakken. In 2017 werd door leerkrachten in het basisonderwijs ongeveer 6 procent van de werkdagen verzuimd terwijl dit gemiddeld op ongeveer 4 procent lag voor alle bedrijfstakken. Vergeleken met andere typen onderwijs is het verzuim onder basisschoolleerkrachten het hoogst. Onder leerkrachten in het voortgezet onderwijs ligt het aandeel verzuimde dagen op 5 procent. Dat is ook hoger dan gemiddeld, maar wel lager dan in het primair onderwijs. Wat bovendien opvalt is dat na 2010-2011 het ziekteverzuimpercentage dalend is binnen alle onderwijssoorten en ook binnen alle andere bedrijfstakken, behalve binnen het basis- en speciaal onderwijs.

2.7 Ziekteverzuim

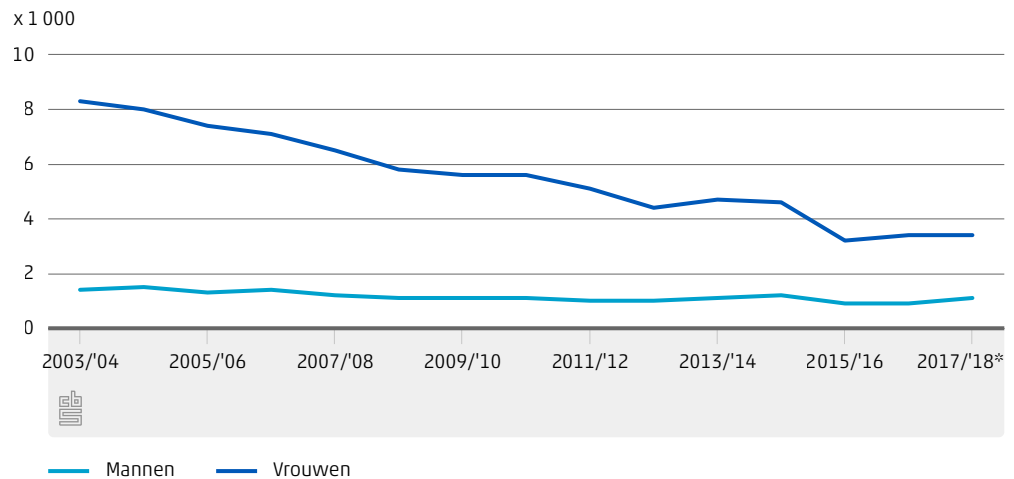
Bron: CBS, Kwartaalenquête ziekteverzuim

Minder eerstejaars studenten aan de pabo

Het aantal eerstejaars studenten dat een lerarenopleiding volgt nam de afgelopen jaren af. In 2003/'04 waren er nog ruim 9,7 duizend eerstejaars hbo-studenten aan de pabo, in 2017/'18 was dat met 4,5 duizend studenten minder dan de helft. De laatste jaren neemt dit aantal overigens weer iets toe.

De afgelopen jaren hebben de pabo-opleidingen te maken gehad met wijzigingen in de selectie-eisen. Nieuwe instromers worden getoetst op kennis over de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek. Deze wijzigingen zijn bedoeld om de kwaliteit van de opleidingen te verhogen, maar hebben ook gevolgen voor de instroom van eerstejaars. Daarnaast speelt de invoering van het leenstelsel een rol. Dit leidde eerst tot een toename van het aantal eerstejaars in 2013/'14 en 2014/'15, gevolgd door een sterke afname in 2015/'16.

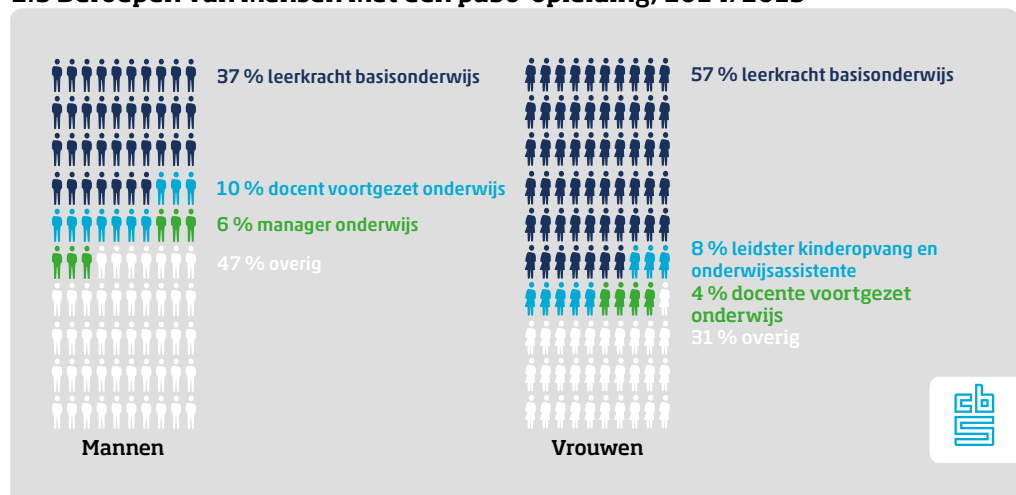
2.8 Eerstejaars hbo-studenten pabo

Bron: CBS, Statistiek Hoger onderwijs

Hoewel er nog altijd veel meer vrouwen dan mannen zich inschrijven voor een leraren-opleiding, neemt het aandeel mannelijke studenten wel toe. In 2010 lag het percentage vrouwen nog op bijna 84 procent en is sindsdien afgenomen naar ongeveer 75 procent in 2017/'18. Uit eerder onderzoek van het CBS blijkt echter dat dit niet automatisch leidt tot meer mannen voor de klas. De uitval onder mannen op de pabo is relatief hoog en van de mannen met een pabo-diploma doen 6 op de 10 iets anders dan lesgeven in het basisonderwijs. Een aantal is docent in het voortgezet onderwijs (6 procent), of is manager (10 procent). Vrouwen met een pabo-diploma die niet werken als basisschoolleraar (43 procent) zijn vaak leidster in de kinderopvang, onderwijsassistent (9 procent) of leerkracht in het voortgezet onderwijs (4 procent).

2.9 Beroepen van mensen met een pabo-opleiding, 2014/2015

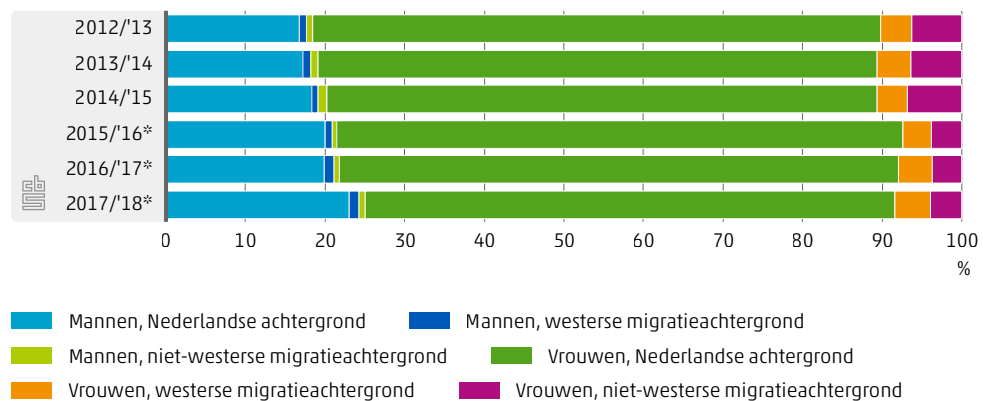

Minder eerstejaars met migratieachtergrond

Het aandeel jongeren met een westerse of niet-westerse migratieachtergrond dat zich inschrijft op de pabo ligt relatief laag. Ongeveer 1 op de 10 studenten had in 2014 een niet-westerse migratieachtergrond en dat is lager dan het aandeel personen met een

niet-westerse migratieachtergrond in de Nederlandse bevolking. Na de verandering van de kenniseisen die gesteld worden aan mbo-gediplomeerden is het aantal eerstejaars studenten aan de lerarenopleiding flink afgenomen. Onder jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond nam tussen 2014 en 2015 het aantal eerstejaars af van 8 procent naar net iets meer dan 4 procent. Voor jongeren met een westerse migratieachtergrond was die afname veel kleiner. Het aandeel eerstejaars met een Nederlandse achtergrond nam logischerwijs toe van 87 procent in 2014 naar 91 procent.

2.10 Eerstejaars hbo-studenten pabo naar migratieachtergrond en geslacht

Bron: CBS, Statistiek Hoger onderwijs

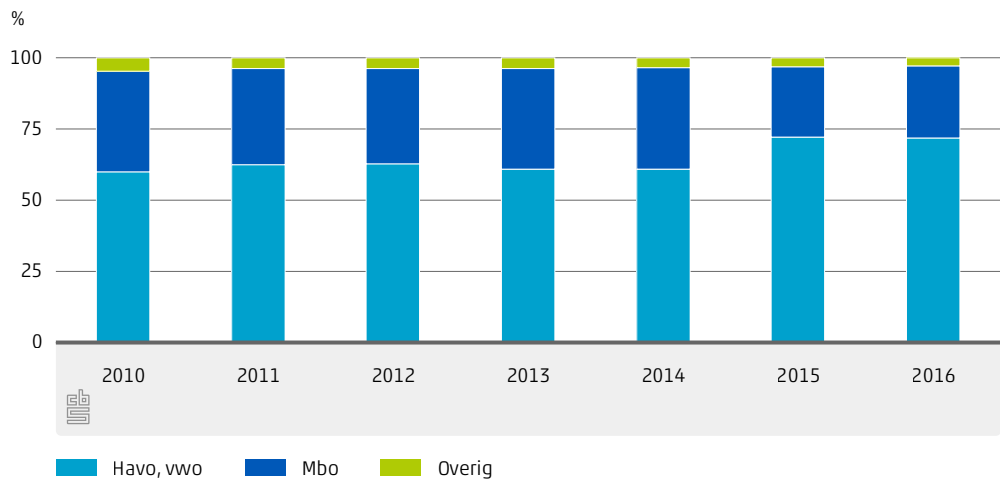
Het aandeel mannen met een niet-westerse migratieachtergrond aan de pabo lag altijd al relatief laag. Net geen 1 procent van de studenten aan de pabo was man en van niet-westerse komaf. Het aandeel vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond lag in 2014 op ongeveer 7 procent. Na de invoering van de nieuwe kenniseisen is het aandeel studenten met een niet-westerse migratieachtergrond afgenomen. Het aandeel mannen is gehalveerd en bij vrouwen was die afname zelfs nog iets sterker.

Minder eerstejaars pabo vanuit mbo

Na de verandering van de kenniseisen die gesteld worden aan mbo-gediplomeerden is het aantal eerstejaarsstudenten aan de pabo flink afgenomen en dat was voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond sterker dan voor jongeren met een Nederlandse achtergrond en jongeren met een westerse migratieachtergrond. In 2010 had 60 procent van de voltijds eerstejaars pabo een havo- of een vwo-diploma. Iets meer dan 35 procent had een diploma op mbo-4 niveau. Zes jaar later is het aandeel eerstejaars dat instroomt vanuit havo of vwo toegenomen naar bijna 72 procent en het aandeel dat met een mbo-diploma aan de pabo begint afgenomen naar 26 procent.

Verder blijkt dat de vooropleiding waarmee mannen doorgaans starten aan de lerarenopleiding afwijkt van die van vrouwen. In 2010 had 93 procent van de mannelijke pabo-studenten een havo- of vwo-diploma. In 2016 was dat verder toegenomen naar 9 procent. Vrouwelijke pabo-studenten komen veel vaker vanuit het mbo, denk bijvoorbeeld aan de opleiding tot onderwijsassistent, naar de pabo. Ruim 36 procent had in 2010 en bijna 25 procent in 2017 als vooropleiding een mbo-diploma.

2.11 Eerstejaars voltijds pabo-studenten naar vooropleiding

Bron: CBS, Statistiek Hoger onderwijs (maatwerk)

3. Conclusie

Het doel van dit artikel was een beeld te schetsen van de ontwikkelingen die de laatste jaren in het maatschappelijke maar ook politieke en onderwijskundige debat rondom leerkrachten in het basisonderwijs aan de orde komen. Op basis van de beschikbare bronnen blijkt dat de tendens naar meer vrouwen voor de klas steeds verder is toegenomen. Het basisonderwijs is de sector met verreweg het grootste aandeel vrouwen. De vergrijzing in het basisonderwijs neemt eveneens toe, 1 op de 5 leerkrachten is op dit moment minstens 55 jaar en zal dus in de komende jaren met pensioen gaan. In absolute zin gaat het dan om 33 duizend leerkrachten. Hoewel er relatief meer mannen zijn die in de komende jaren de pensioenleeftijd gaan bereiken, zijn het in absolute zin vooral vrouwen die op grote schaal het onderwijs zullen verlaten. Tegelijkertijd is de instroom van eerstejaars studenten tot het schooljaar 2015/'16 afgenomen en die ontwikkeling is sterker onder vrouwen dan onder mannen. De afgelopen twee jaar is er weer sprake van een lichte toename.

Vrouwen werken in het algemeen vaker in deeltijd dan mannen en dat geldt ook zeker voor leerkrachten in het basisonderwijs. Opvallend is dat het aandeel vrouwen met een grote deeltijdbaan (20 tot 35 uur per week) in het basisonderwijs relatief groot is ten opzichte van alle werkzame vrouwen in de beroepsbevolking. Het aandeel mannen dat een voltijds aanstelling heeft is tegelijkertijd in het basisonderwijs duidelijk kleiner dan gemiddeld voor alle mannelijke werkenden het geval is.

Ook spelen klachten over de hoge werkdruk en loonverschillen een rol in de huidige discussie. Uit onderzoek naar de zelf ervaren werkdruk blijkt dat deze bij leerkrachten in het basisonderwijs duidelijk hoger ligt dan bij werknemers in andere sectoren. Ook spelen emotionele zwaarte en een gebrek aan autonomie een rol. Tegelijkertijd laat het ziekteverzuim onder leerkrachten in de afgelopen jaren een toename zien die sterker is dan onder andere werknemers. Leraren in het basisonderwijs verdienen gemiddeld minder per uur dan vergelijkbare werkenden in andere sectoren. Daarbij valt wel op dat die

verschillen voor jonge leerkrachten heel klein zijn (hoogstens 1 euro per uur) en oplopen met de leeftijd. Het grootst zijn de verschillen voor fulltime werkende mannen van 50 jaar en ouder. Onduidelijk is of beperkte doorgroeimogelijkheden in het basisonderwijs een rol spelen bij de geconstateerde loonverschillen.

In zijn algemeenheid is het aantal studenten dat zich nog aanmeldt voor de lerarenopleiding de afgelopen jaren afgenomen met uitzondering van de laatste twee collegejaren. Daarbij spelen een aantal factoren in ieder geval een rol. De toenemende eisen die gesteld worden aan aankomende leerkrachten op het gebied van taal, rekenen, en vakkennis heeft tot minder aanmeldingen geleid (Van der Ploeg en Cörvers, 2018), waarbij er relatief minder vrouwen (zij stromen vaker in via vmbo-mbo en moeten die kennis aantonen) en dan vooral vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond zich inschreven. De vraag is in hoeverre dit op de langere termijn de culturele diversiteit onder leerkrachten zal verminderen. Een andere factor die een rol speelt bij teruglopende aantallen eerstejaars is de invoering van het nieuwe stelsel voor studiefinanciering (CBS, 2018). In 2012 werd aangekondigd dat de basisbeurs in 2015 zou worden afgeschaft en vervangen door het leenstelsel. Volgens de [Vereniging Hogescholen](#) hebben zich daardoor meer studenten ingeschreven in het hbo, zodat ze nog een basisbeurs konden ontvangen. Daarom was er na 2012 een boeggolf in het aantal ingeschrevenen, met een toename in 2013 en 2014 en een sterke afname in 2015. In 2016 groeide het aantal inschrijvingen weer, maar wel tot iets onder het niveau van 2012. Deze ontwikkeling is ook terug te zien in het aantal doorstromers van het mbo naar het hbo.

Literatuur

Adriaens, S., V. Van Grinsven, L. Van der Woud en H. Westerik (2016). Werkdruk leerkrachten in het basisonderwijs. DUO Onderwijsonderzoek. <https://www.duo-onderwijsonderzoek.nl/wp-content/uploads/2016/01/Rapportage-Werkdruk-Leerkrachten-PO-8-januari-2016-1.pdf>

Bierings, H., en M. Mol (2012). Burn-out: de rol van werk en zorg. Sociaal-economische Trends, 4e kwartaal 2012. <https://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/147F748E-08DE-4A93-8FB6-1F8F3E565A83/0/2012k4v4p26art.pdf>

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2018, 24 maart). Minder mbo'ers naar hbo in afgelopen decennium. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/04/minder-mbo-ers-naar-hbo-in-afgelopen-decennium>

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2018, 1 mei). In 2017 meeste stakingen sinds 1989. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/18/in-2017-meeste-stakingen-sinds-1989>

Dirks, B. (2017, 15 april). Wat betekent 'de feminisering' van het onderwijs voor de prestaties van leerlingen? Volkskrant, geraadpleegd op 1 juni 2018. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/wat-betekent-de-feminisering-van-het-onderwijs-voor-de-prestaties-van-leerlingen--b64b1f8c/>

Fernandez Beiro, L., en M. Ramaekers (2016). Steeds meer vrouwen voor de klas in het basisonderwijs. Sociaaleconomische trends, 2016/08. <https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2016/40/steeds-meer-vrouwen-in-het-onderwijs.pdf>

Pijpker, J., en M. Huyger (2017, 7 juni). Leraren willen nu écht minder druk, beter salaris en meer collega's. NRC. Geraadpleegd op 1 juni 2018, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/06/07/leraren-willen-nu-echt-minder-druk-beter-salaris-en-meer-collegas-10967651-a1562015>

Smulders, P., en I. Houtman (2014). Oorzaken van werkdruk: een onderbelicht thema. Tijdschrift voor Arbeidsmarktvraagstukken, 2004-20 (1).

Van der Ploeg, S., en F. Cörvers (2018). Beroepsprestige van leraren gedaald. In: Onderwijs aan het werk-2018 (F. Cörvers en M. Van der Meer (reds.). Tilburg: CAOP https://www.caop.nl/fileadmin/bestanden/documenten/nieuws-agenda/2018/Onderwijs_aan_het_werk_-_2018.pdf

Van der Werff, S., C. Biesenbeek en A. Heyma (2017). Wat een leraar in het basisonderwijs verdient. SEO Economisch onderzoek, Amsterdam. <http://www.seo.nl/pagina/article/wat-een-leraar-in-het-primair-onderwijs-verdient/>

Vissers, P. (2018, 1 juni). Toelatingstoetsen zorgen niet voor betere leraar. Trouw, geraadpleegd op 1 juni 2018. <https://www.trouw.nl/samenleving/toelatingstoetsen-zorgen-niet-voor-betere-leraar~a232be39/>

Wolbers, M. (2014). De twee gezichten van het onderwijs. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Technische toelichting

De cijfers in de figuren 2.1 t/m 2.6 over leerkrachten in het basisonderwijs zijn afkomstig van de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De onderzoeksbeschrijving is te vinden op <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/enquete-beroepsbevolking--ebb-->.

Het beroep is in de EBB gebaseerd op de Beroepenindeling ROA CBS 2014 (BRC 2014). De Beroepenindeling ROA CBS 2014 is een van de International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO 2008) afgeleide indeling van beroepen bedoeld voor toepassing in analyses en statistieken op nationaal niveau. De BRC 2014 is afgeleid van de 3- en 4-digits beroepencodes uit de ISCO 2008. Aanleiding voor deze indeling was het gegeven dat vanaf 2013 door het CBS het beroep van respondenten in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) na het herontwerp van de persoonsenquêtes niet meer wordt ingedeeld volgens de Standaard Beroepenclassificatie 1992 (SBC 1992) maar alleen nog volgens de ISCO 2008. Met het herontwerp van de persoonsenquêtes zijn ook wijzigingen doorgevoerd in de manier waarop de gegevens van de EBB worden verzameld en verwerkt. De BRC 2014 is

in een aantal opzichten een verbetering ten opzichte van de ISCO 2008 voor toepassing op nationaal niveau. Ten eerste zijn de groeperingen van de BRC 2014 op een zodanige wijze samengesteld dat bij gebruik in een steekproefonderzoek als de EBB de omvang ervan voldoende groot is voor publicatie door het CBS op Statline en/of om betrouwbare arbeidsmarktanalyses te kunnen uitvoeren door het ROA en andere gebruikers van de EBB. Ten tweede is in de BRC 2014 de herkenbaarheid van de groeperingen verbeterd door aanpassingen in de naamgeving van de beroepen.

Figuur 2.6 is gebaseerd op de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden die CBS uitvoert in samenwerking met TNO. De onderzoeksbeschrijving van de NEA is te vinden op <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/nationale-enquete-arbeidsomstandigheden--nea-->

Figuur 2.7 is gebaseerd op de kwartaalenquête ziekteverzuim: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/ziekteverzuim-kwartaalenquete--vanaf-1996-->

Figuur 2.8 en 2.10 zijn gebaseerd op de statistiek Hoger Onderwijs waarvan de beschrijving is te vinden op <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/hoger-onderwijs>. Deze cijfers omvatten alle eerstejaars studenten, zowel voltijd als deeltijd studenten.

Figuur 2.11 is gebaseerd op maatwerk van het CBS over uitsluitend voltijds eerstejaars studenten aan lerarenopleidingen en is te vinden op <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/02/eerstejaarsstudenten-aan-de-lerarenopleiding-2010-2016>. De cijfers zijn gebaseerd op de statistiek Hoger Onderwijs waarvan de beschrijving is te vinden op <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijvingen/hoger-onderwijs>

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2017-2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2015/'16-2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Eindredactie Statistische Trends

Annelies Boerdam
Marion van den Brakel
Moniek Coumans
Brigitte Hermans
Suzanne Loozen

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie en visualisatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.